

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนในการปฏิบัติงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของ องค์การบริหารส่วนตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้มาซึ่งกรอบความคิด โดยแบ่งการศึกษาออกเป็นดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน
4. แนวคิดเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ
5. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น
6. บริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวดที่ 5 มาตรา 87 ได้บัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการบริหารงานของท้องถิ่นและกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยระดับประเทศ ด้านการมีส่วนร่วมได้กำหนดให้ประชาชนสามารถลงประชามติในเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่น ซึ่งมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเองภายในท้องถิ่นนั้น ในประเด็นแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการชุมชน จึงต้องมีการแยกแยะเนื้อหาและรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้เหมาะสมกับแต่ละเรื่องพร้อมทั้งวิธีการและกระบวนการที่เหมาะสม ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่ใช่แค่เพียงรูปแบบ เช่น การเลือกตั้งในทุกระดับแล้วปล่อยให้ผู้ได้รับเลือกตั้งไปดำเนินการทุกเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายความว่าหลังเลือกตั้งประชาชนมีหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบและมีส่วนร่วมในการ

บริหารงานของผู้ได้รับเลือกตั้งเข้ามาแทนที่ประชาชน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

สุเมธ พุทธินันท์เมธา (2549 : 12) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การดำเนินการต่างๆที่เกี่ยวกับการศึกษาที่เปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดมาร่วมทำในรูปแบบของคณะกรรมการเพื่อคอยให้คำแนะนำความคิดให้เป็นจุดเชื่อมโยงอันจะนำมาเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ทั้งนี้ทุกฝ่ายต้องสื่อสารแบบเปิดระดมความคิด เพราะชุมชนย่อมมีทรัพยากรอันทรงคุณค่าแอบแฝงอยู่ถ้าครูหรือผู้บริหารใช้โอกาสให้เป็นประโยชน์แล้ว ประโยชน์ก็จะตามมามากมาย เช่น การเกิดความสัมพันธ์ ประสิทธิภาพงาน และเป็นการสร้างสรรค์ในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เกิดในชุมชน

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2547 : 5) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่อยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคมและได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

ฉัชชาภัทร อุ่นตรงจิตต์ (2548 : 109) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การกระจายอำนาจในการปกครอง ซึ่งสามารถส่งผ่านอำนาจบางอย่างทางการเมืองมายังหน่วยงานเล็ก ๆ ทางการเมือง ทำให้สามารถใช้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2550 : 5) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเข้าไปมีส่วนได้ส่วนเสีย และมีส่วนร่วมในการริเริ่มพัฒนาและการตัดสินใจที่มีต่อการใช้ทรัพยากรทั้งหลาย และมีผลต่อประชาชนทั้งหลาย

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น ได้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมกันในด้าน การตัดสินใจของการกำหนดนโยบาย การวางแผนปฏิบัติตาม การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ และการแบ่งสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ดังนั้น การมีส่วนร่วมในความหมายนี้ จึงเป็นการกำหนดเป้าหมายที่ให้ประชาชนมีบทบาทมากขึ้นถึงขั้นเป็นตัวนำของการพัฒนา โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวางแผนและการปฏิบัติตามแผนเพื่อที่จะมุ่งสู่การพัฒนาของสังคม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการปลดปล่อยประชาชนให้หลุดพ้นจากการเป็นผู้รับผลจากการพัฒนา แต่กลายเป็นผู้กระทำเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการเข้าสู่ภาวะทันสมัย เพราะว่ามีส่วนร่วมเป็นการแสดงออกซึ่งเสรีภาพในการปฏิบัติตามนโยบายของตนเอง

ลักษณะการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้แทนกลุ่ม หลายประเภท หลายระดับ ซึ่งต่างก็มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในเรื่องนี้มาร่วมกันทำงาน โดยนำประสบการณ์ของแต่ละคนสร้างวิสัยทัศน์ ได้แผนหรือแนวทางปฏิบัติ และลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนได้มี นักวิชาการ กล่าวไว้ว่า

นดา คำรเลิศ (2542 : 21) กล่าวว่า ลักษณะ การมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชนมีการ ปฏิบัติร่วมกันในการพัฒนาชุมชน โดยความสมัครใจในลักษณะของการร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษา และร่วมรู้สึกเป็นเจ้าของ

เสน่ห์ ชูโชโต (2548 : 23) ได้แยกลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ลักษณะ ที่สำคัญ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะของการให้ความร่วมมือ หรือการสนับสนุน ขอความร่วมมือ ร่วมใจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านต่าง ๆ โดยการกระจายอำนาจเพื่อเปิด โอกาสให้ประชาชน และท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างใกล้ชิด และมีคุณค่าและคุณประโยชน์คือ

1.1 ในด้านรูปธรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมในความสำเร็จในด้านการพัฒนา ด้านวัตถุ

1.2 ในด้านนามธรรม หมายถึง ความสำเร็จในการพัฒนาจิตใจ โดยทำให้ประชาชนเกิด ความรักความสามัคคี รู้จักทำงานร่วมกันเป็นทีม และยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันและสร้าง จิตสำนึกว่ามีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์ความเจริญ และก่อให้เกิดความผูกพันรักใคร่หวงแหน

2. การมีส่วนร่วมในลักษณะของกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งมี 5 รูปแบบ คือ

2.1 การเลือกตั้ง

2.2 การมีกิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมือง

2.3 การเสนอความคิดเห็นของประชาชน

2.4 การจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์

2.5 การแสดงออกของประชาชน

เอกรัฐ แก้วสว่าง (2546 : 26 ; อ้างถึงใน วีระชัย คำล้าน. 2550 : 8) ได้กำหนดลักษณะ การมีส่วนร่วมไว้ 6 รูปแบบคือ

1. ร่วมเป็นประธาน

2. ร่วมเป็นกรรมการ

3. ร่วมแสดงความคิดเห็น

4. ร่วมประชุม

5. ร่วมใช้แรงงาน

6. ร่วมออกเงินและวัสดุอุปกรณ์

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2550 : 12) ได้กล่าวถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน/โครงการอะไรก็ตามจะเน้นให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นจำนวนมากที่มีส่วนร่วมในโครงการนั้นๆ เช่นการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ มีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนานั้นๆ และมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของโครงการนั้นๆ

สรุปได้ว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้แทนกลุ่มที่มีอยู่หลายระดับซึ่งต่างก็มีส่วนร่วมมาร่วมกันทำงาน โดยนำประสบการณ์ของแต่ละคนมาสร้างวิสัยทัศน์เพื่อเป็นแนวทางของการขอความร่วมมือหรือขอการสนับสนุนต่อประชาชนในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (2548 : 9) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นความสำคัญหรือเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องมีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยเน้นการสื่อสารสองทาง ทั้งช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ใช่การทำครั้งเดียวจบและควรเกิดขึ้นตลอด

2. ความสำคัญของเป้าหมายของการมีส่วนร่วมไม่ใช่แค่เพียงการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นตามกฎหมายหรือการทำให้ไม่มีความขัดแย้ง หากแต่ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและเป็นวิธีการ เพื่อทำให้การตัดสินใจของรัฐดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

ฉันทลักษณ์ อุณตรงจิตร (2548 : 112) ได้กล่าวถึง ความสำคัญในการพัฒนาด้านต่าง ๆ นั้นจะเกิดความสมบูรณ์ได้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อที่การพัฒนาจะให้เกิดผลตรงตามความต้องการของชุมชนและได้แบ่งความสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการวิเคราะห์ของชุมชนเองและหาวิธีแก้ไขอย่างเหมาะสม
2. การมีส่วนร่วมทำให้เกิดพลังการต่อรอง เกิดการยอมรับนวัตกรรมใหม่ๆ ได้อย่างกลมกลืนกัน
3. เป็นการส่งเสริมบทบาทหน้าที่ต่างๆ ให้กับชุมชน
4. ส่งเสริมทำให้ชุมชนทำกิจกรรมที่สัมพันธ์กับวิธีการพัฒนาตนเอง อันจะนำไปสู่กระบวนการกระจายอำนาจจากศูนย์กลางสู่ท้องถิ่นในอนาคต และเกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมของประเทศอย่างแท้จริง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (2550 : 112) ได้บัญญัติและให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นบางมาตรา ไว้ดังนี้

มาตรา 281 ภายใต้บังคับมาตรา 1 รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหาพื้นที่ท้องถิ่น โดยมีลักษณะที่จะปกครองตนเองได้ ย่อมมีสิทธิจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 287 ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ช่วยในกรณีที่การกระทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นในสาระสำคัญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแจ้งข้อมูลรายละเอียดให้ประชาชนทราบก่อนกระทำการเป็นเวลาพอสมควรหรือได้รับการร้องขอจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนการกระทำนั้น หรืออาจจัดให้ประชาชนออกเสียงประชามติเพื่อตัดสินใจก็ได้ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรายงานการดำเนินงานต่อประชาชนในเรื่องการจัดทำงบประมาณการใช้จ่ายและหลักการดำเนินงานในรอบปี เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและกำกับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดทำงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามวรรคสามให้นำบทบัญญัติมาตรา 168 วรรคหกมาใช้บังคับโดยอนุโลม

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องด้วยในการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นความสำคัญหรือเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องมีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป เพื่อเกิดการพัฒนาในทุกๆ ด้านตามบริบทของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศอย่างแท้จริง

องค์ประกอบหลักของระบบราชการแบบมีส่วนร่วม

การบริหารราชการแบบให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดนั้นต้องให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการบริหาร เข้ามามีบทบาทแสดงความคิดเห็น ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของราชการและโครงการที่จะมีผลกระทบต่อชุมชนที่ประชาชนอาศัยอยู่เพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2550 : 9 - 10) องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการ การพัฒนาระบบราชการที่ผ่านมาได้รับการพัฒนากระบวนการบริหารราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นหรือเรียกว่าการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม คือ

1. เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ถ้าไม่ขึ้นเป็นความลับที่อาจมีภัยถึงประเทศชาติทางราชการก็ควรเปิดเผยข้อมูลรวมถึงการดำเนินการ โครงการต่างๆ ให้ประชาชนได้รับรู้ซึ่งก็เป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงเจตนาอันดีที่ทางราชการจะพัฒนาบ้านเมือง

2. มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสาร หรือเข้ามามีบทบาทสร้างความร่วมมือและเสริมอำนาจ โดยเริ่มตั้งแต่ให้ประชาชนรับรู้ข่าวสารการดำเนินการต่างๆ ของราชการและหรือการทำโครงการต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อชุมชนที่ประชาชนอยู่อาศัยให้เข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจ แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือที่ราชการได้รับจากประชาชน ซึ่งเป็นอำนาจในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของราชการ ให้มีพลังมากขึ้นและถือว่าเป็นความสำเร็จสูงสุดของการดำเนินงานทุกอย่าง

3. รับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากประชาชน เพราะได้เล็งเห็นแล้วว่าประชาชนในพื้นที่คือผู้ที่รู้ลึกจริงในเชิงพื้นที่เป็นอย่างมาก ถ้าดำเนินงานของราชการ ไม่ได้ฟังเสียงประชาชนเลย ว่าต้องการอะไร รายละเอียดมากน้อยแค่ไหน ตรงใจประชาชนหรือไม่และประชาชนได้รับประโยชน์จากงานหรือโครงการที่ราชการพยายามสร้างให้ได้มากแค่ไหน งานเหล่านั้นก็ไม่สามารถพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพแต่อย่างใด

4. มีความโปร่งใสทุกขั้นตอน ทุกกระบวนการทำงานและใช้เหตุผลการตัดสินใจ เมื่อประชาชนถามจะต้องตอบให้ได้ รวมถึงสิ่งที่ราชการได้ตัดสินใจดำเนินไปนั้นต้องอยู่บนหลักความมีเหตุผล นั่นก็ไม่ใช่อื่นไกลก็คือ ทำไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนนั่นเอง

สรุปได้ว่าองค์ประกอบหลักของระบบราชการแบบมีส่วนร่วมคือ การบริหารราชการแบบให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดไม่ว่าจะเป็นทางด้านการตัดสินใจด้านแสดงความคิดเห็น ด้านการมีส่วนร่วมหรือความร่วมมือการดำเนินงานของราชการจะได้มีพลังมากขึ้นซึ่งถือว่าเป็นความสำเร็จสูงสุดของการดำเนินงานทุกอย่าง

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

การพัฒนาท้องถิ่น โดยมีส่วนร่วมของประชาชน ต้องมุ่งเน้นที่การสร้างศักยภาพของประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องผ่านการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ การสร้างศักยภาพของประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ในท้องถิ่น โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย สำหรับลักษณะการมีส่วนร่วม ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำอธิบายถึงลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2550 : 12) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โครงการอะไรก็ตามจะเน้นให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นจำนวนมากที่มีส่วนร่วมในโครงการนั้น สามารถทำได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจ ควรจะมีการดำเนินการเรื่องอะไร และมีวิธีการดำเนินการอย่างไร

2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ โดยอาจเป็นการให้ความสนับสนุน ทรัพยากรต่าง ๆ การเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมหรือการให้ความร่วมมือกับกลุ่มที่ดำเนินการ

3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนานั้น ๆ

4. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของโครงการนั้น ๆ

เจมส์ คีค ปิ่นทอง (2524 : 272 ; อ้างถึงในรัชณี ราชประโคน. 2553 : 12) ได้อธิบายขั้นตอนการเข้าไปมีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา เนื่องจากเหตุผลพื้นฐาน หมายถึง ชาวชุมชนประสบปัญหาเรื่องใด ช่อมรู้ปัญหาของตนเองได้ดีที่สุด

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้น ผู้ที่เลือกแนวทางในการพัฒนาควรเป็นประชาชนในชุมชนนั่นเอง ไม่ใช่บุคคลภายนอกเพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากรกับศักยภาพ ในการพัฒนาชุมชนนั้น

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านแรงงาน การร่วมแรงประกอบกิจกรรมที่จะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกผูกพันมากขึ้น และก่อให้เกิดความรู้สึกรักในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงานที่ปรากฏ ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนบำรุงรักษาให้ดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์ และมีประโยชน์

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน เพื่อค้นคว้าเพื่อหาข้อดีและข้อบกพร่องที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะได้นำมาเป็นบทเรียนในการหาหนทางปรับปรุงแก้ไข และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานต่อไป

สรุปได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้แทนกลุ่มที่มีอยู่หลายระดับ ซึ่งต่างก็มีส่วนร่วมกันในการทำงาน โดยนำประสบการณ์ของแต่ละคนมาสร้างวิสัยทัศน์ เพื่อเป็นแนวทางของการขอความร่วมมือหรือขอรับการสนับสนุนต่อประชาชนในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

ระดับของการมีส่วนร่วม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546 : 17) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไปว่าแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน

2. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร

3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่บุคคลนั้นๆ มีส่วนได้เสีย

สำนักมาตรฐานการศึกษา (2545 : 15) ได้สรุป ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้
ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร เป็นการรับทราบข้อมูลแผนโครงการของ
หน่วยงานของรัฐผู้วางแผนโครงการ แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับใด ๆ
บทบาทของประชาชนน้อยมาก เพียงแต่รับทราบว่าเกิดอะไร ที่ไหน วิธีการอย่างไร เมื่อใด

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วย การรับรู้และเข้าใจ พร้อมทั้งเข้าถึง
ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนในการดำเนินการ โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ และร่วมวางแผนกิจกรรม
ในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ / ดำเนินการ ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้อง
กับการดำเนินการ ในกิจกรรมต่างๆ อันส่งผลต่อพื้นที่นั้นๆ พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการ
ดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน

ระดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ เนื่องจากโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ
ล้วนมีผลกระทบต่อประชาชนและสภาพแวดล้อมในพื้นที่ ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการรับ
ผลประโยชน์ที่เกิดจากโครงการต่างๆ หรือผลจากการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

ระดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล การมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับความ
พยายามที่จะติดตามประเมินผลของกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ว่าผลดำเนินการประสบผลสำเร็จ
หรือไม่ หรือมีปัญหาอุปสรรคใดบ้าง และมีส่วนร่วมในการพิจารณาว่าจะดำเนินการต่อไป

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสารการมี
ส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะใน โครงการที่บุคคลนั้นๆ มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานตลอดจน
การวางแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เพื่อเป็นการป้องกันภัยอย่างยั่งยืน

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

ในการพัฒนาด้านต่างๆ นั้นจะเกิดประโยชน์สมบูรณ์ได้ก็ต้องอาศัยกระบวนการ
มีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้น เพื่อที่การพัฒนาจะได้เกิดผลตรงตามความต้องการของชุมชน
ได้มีนักวิชาการกล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (2548 : 9) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วม
ของประชาชนไว้ ดังนี้

1. เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ ช่วยให้เกิดการพิจารณาทางเลือกใหม่ ทำให้การตัดสินใจ
รอบคอบขึ้น
2. การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับจะช่วยลด
ความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ

3. การสร้างฉันทามติ ลดความขัดแย้งทางการเมืองและเกิดความชอบธรรม
4. การเพิ่มความง่ายในการนำไปปฏิบัติ สร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ
5. การมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้าและความขัดแย้งที่รุนแรงได้
6. ช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนและไวต่อความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชน และเกิดความตระหนักในการตอบสนองต่อความกังวลของประชาชน
7. การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ถือว่าเป็นการให้การศึกษาชุมชน เพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจ และเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน
8. ช่วยทำให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น เป็นการเพิ่มทุนทางสังคมและช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น สอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

พัชรี ลิโรส (2549 : 9) กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ ช่วยให้เกิดการพิจารณาทางเลือกใหม่ ทำให้การตัดสินใจรอบคอบขึ้น
2. การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้น ได้รับการยอมรับจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างนำไปปฏิบัติ
3. การสร้างฉันทามติ ลดความขัดแย้งทางการเมืองและเกิดความชอบธรรม
4. การเพิ่มความง่ายในการนำไปปฏิบัติ สร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ
5. การมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้าและความขัดแย้งที่รุนแรงได้
6. ช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนและไวต่อความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชน และเกิดความตระหนักในการตอบสนองต่อความกังวลของประชาชน
7. การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ถือว่าเป็นการให้การศึกษาชุมชน เพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจ และเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน
8. ช่วยทำให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น เป็นการเพิ่มทุนทางสังคมและช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น สอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

สรุป ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมนั้น ช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม ปรับปรุงคุณภาพของการตัดสินใจ หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าและความขัดแย้ง ซึ่งทำให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนมากขึ้น เนื่องจากประชาชนเล็งเห็นประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับ อันเป็นการส่งเสริมการแสดงออกทางประชาธิปไตยอีกทางหนึ่ง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลและองค์ประกอบที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมนับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาและส่งเสริมให้ อปพร. เข้ามาทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการตอบสนองต่อปัญหาของประชาชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังมีปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของ อปพร. เช่น สิทธิและหน้าที่ สิ่งแวดล้อม เวลา เป็นต้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้

ยุพิน ระพีพันธุ์ (2544 : 21 - 22) เสนอว่าปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจจากสภาพความเป็นจริงชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากรหรืออื่น ๆ นั้น มีเหตุผล 2 ประการคือ

1.1 การมองเห็นว่าคนจะได้รับประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

1.2 การได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นค่าน้ำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการมีส่วนร่วม หรือเข้าร่วมแล้วก็ไม่ได้รับสิ่งที่คาดหวังไว้ เนื่องจากการเข้ามีส่วนร่วมนั้นมีได้จากรูปแบบความสัมพันธที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการทำงาน กฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วมจึงควรมีลักษณะ

2.1 เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทนก็ได้

2.2 ควรมีกำหนดเวลาที่แน่นอน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้

2.3 กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมายวิธีการ หรือผลประโยชน์ของกิจกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

ศิริกุล กลวิวัฒน์ (2546 : 20) ได้กล่าวถึง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึงการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมการพัฒนาด้วยความสมัครใจ ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุด เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกิจกรรมที่มี

ลักษณะสำคัญของกระบวนการทางการเมืองและกระบวนการในการจัดการต่อปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานของสังคมยุคใหม่ที่เน้นปัจจัยในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง (Demand) และการสนับสนุน (Support) เป็นสิ่งที่แสดงความสำคัญ และวิธีการบริหารจัดการสังคมและชุมชนร่วมกัน

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (2548 : 9) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยเน้นการสื่อสารสองทาง ทั้งช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ใช่การทำครั้งเดียวจบและควรเกิดขึ้นตลอด โครงการ

2. เป้าหมายของการมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นตามกฎหมาย หรือการทำให้ไม่มีความขัดแย้ง หากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและเป็นวิธีการ เพื่อให้การตัดสินใจของรัฐดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า ในการที่บุคคลประชาชนหรือกลุ่มคนจะตัดสินใจเลือกเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ลักษณะบุคคล วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่ปัจจัยก็มีผลในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วมโดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วมแต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมายวิธีการ หรือผลประโยชน์ของกิจกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550

รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการสาธารณภัย จึงได้ตราพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 124 ตอนที่ 52 วันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2550 หน้า 1-23 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 เป็นต้นไปเพื่อเป็นกฎหมายหลักในการบริหารจัดการสาธารณภัยในปัจจุบัน โดยยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติป้องกันและระงับอัคคีภัย พ.ศ. 2542 ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูประบบราชการตามพระราชบัญญัติ การปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2545 ดังนี้

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ขอบเขตการดำเนินการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยครอบคลุมสาธารณภัย ทุกประเภท โดยได้มีการกำหนดคำนิยามของสาธารณภัย ภัยด้านความมั่นคง ไว้อย่างชัดเจน (มาตรา 4)

2. การกำหนดนโยบายในการจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย แห่งชาติ ดำเนินการ โดยคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (กปภ.ช) ซึ่งมีกรรมการทั้งหมด 23 คน โดยมีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ (มาตรา 6 และ มาตรา 7)

3. กำหนดกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเป็นหน่วยงานกลางของรัฐในการดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของประเทศ (มาตรา 11) กำหนดให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นหน่วยงานกลางของรัฐในการดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของประเทศ โดยมีหน้าที่ในการจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ ศึกษาวิจัย เพื่อหามาตรการในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ปฏิบัติการ ประสานการปฏิบัติ สนับสนุน ช่วยเหลือ แนะนำ อบรมให้คำปรึกษาแก่หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย รวมทั้งติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ในแต่ละระดับ และการปฏิบัติการอื่นใดตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นที่ผู้บัญชาการ นายกรัฐมนตรี กปภ.ช. หรือ คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

4. แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กำหนดให้มีการจัดทำแผน 3 ระดับ คือ แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด และแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกรุงเทพมหานคร (มาตรา 11 มาตรา 12 มาตรา 16 มาตรา 17 มาตรา 33 และมาตรา 34)

5. กำหนดบุคคลผู้มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและผู้เกี่ยวข้องไว้ อย่างเป็นเอกภาพ ชัดเจนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับประเทศ ระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น ตามแผนภูมิที่

ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจโดยมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่างๆ มาใช้รวมทั้งการนำเข้าสารเคมีและวัตถุดิบตราชนิดใหม่ๆมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตทำให้ประเทศมีการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมนอกจากนั้นประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่า เพื่อใช้เป็นพื้นที่ทำกินประชากรบางส่วนได้อพยพไปหางานในเมืองใหญ่ ชุมชนเมืองมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วพื้นที่ส่วนใหญ่แออัดไปด้วยสิ่งปลูกสร้างต่างๆ มากมาย อาทิ

ถนนอาคารสำนักงานบ้านเรือน โรงงานอุตสาหกรรมทำให้สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติถูก
 ัดแปลงแก้ไขและถูกทำลาย เพื่อการดำรงชีพของชุมชนเมืองการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้
 ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะดินน้ำป่าไม้และอากาศได้ถูกทำลายและเสื่อมโทรมเป็นอย่างมาก
 สภาพนิเวศน์ทางธรรมชาติเสียความสมดุลทำให้โอกาสการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติมีแนวโน้มทวี
 ความรุนแรงและบ่อยครั้งมากขึ้น เช่น การเกิดน้ำป่า น้ำท่วมฉับพลันและ โคลนถล่ม ฯลฯ ในขณะที่
 ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเพิ่มผลผลิตทางด้านอุตสาหกรรมทำให้สาธารณภัยและ
 อุบัติภัยต่างๆ มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงหลากหลายและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เช่น เกิดระเบิด
 เพลิงไหม้อาคารสูงอุบัติเหตุจากรถและการคมนาคมขนส่งสารเคมีรั่วไหลน้ำมันรั่วในทะเลสาร
 กัมมันตรังสี เป็นต้น

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550
 มีสาระสำคัญ คือ มีนโยบายและขอบเขตการดำเนินการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยครอบคลุม
 สาธารณภัย ทุกประเภท โดยนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายรัฐมนตรีมอบหมายเป็น
 ประธานกรรมการ หรือผู้เกี่ยวข้อง ไว้อย่างเป็นเอกภาพ ชัดเจนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับประเทศ
 ระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น เป็นต้น

ความหมายของสาธารณภัยและการบรรเทาสาธารณภัย

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยทันทีและมีผลต่อความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินเป็นผลทำให้เกิด
 สืบสวนวินัยเป็นการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2550 : 5) สาธารณภัย หมายถึง
 อัคคีภัยवादภัย อุทกภัย ภัยแล้งโรคระบาดในมนุษย์ โรคระบาดสัตว์ โรคระบาดสัตว์น้ำการระบาดของ
 ของศัตรูพืชตลอดจนภัยอื่นๆ อันมีผลกระทบต่อสาธารณชนไม่ว่าเกิดจากธรรมชาติ มีผู้ทำให้เกิดขึ้น
 อุบัติเหตุหรือเหตุอื่นใดซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตร่างกายของประชาชนหรือความเสียหายแก่
 ทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ รวมถึงภัยทางอากาศและการก่อวินาศกรรมด้วย

สมชาย กาญจนสุค (2550 : 11 ; อ้างถึงใน ศศิกาพรย์ คงคา. 2554 : 14) ได้ให้ความหมาย
 ว่า สาธารณภัย หมายถึง ภัยหรือเหตุการณ์ที่สำคัญที่เกิดแก่คนหมู่มาก เช่น ไฟไหม้บ้าน น้ำท่วม
 ฉับพลันและ โคลนถล่ม ซึ่งทำให้สภาพการดำเนินชีวิตที่ปกติในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างกะทันหัน

พงษ์เผ่า เกษทอง (2550 : 10 – 11) ได้ให้ความหมายว่าของ สาธารณภัยว่า ภัยหรือ
 เหตุการณ์ที่สำคัญซึ่งทำให้สภาพ การดำเนินชีวิตที่ปกติในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างกะทันหัน
 มีผลทำให้ประชาชนต้องขาดที่พึ่งและได้รับความทุกข์ เกิดความเร่งด่วนเกี่ยวกับอาหาร ที่พักอาศัย
 เสื้อผ้า การดูแลทางการแพทย์ การคุ้มครองและสิ่งที่จะต้องดำรงชีพอื่นๆ

อดิศร บำรุงญาติ (2550 : 13) ได้กล่าวถึง งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยว่าเป็นภารกิจสำคัญและจำเป็นที่จะต้องมีการเตรียมการรองรับสถานการณ์ไว้ตั้งแต่ยามปกติ เพื่อป้องกันอันตราย หรือลดความเสียหายที่จะเกิดทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและของรัฐ ดังนั้น เครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉินให้เป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นที่จะต้องจัดทำแผนป้องกันภัยในเขตชุมชน ลำพังเจ้าหน้าที่ขององค์กรหรือหน่วยงานของรัฐคงดูแลไม่ทั่วถึงในกรณีที่เกิดสาธารณภัย เพราะในสมัยก่อนคือให้ภัยเกิดแล้วค่อยเข้าไปช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยนั้นๆ แต่ไม่ทันกับความต้องการของประชาชน ดังนั้นการเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชุมชน จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเร่งเสริมสร้างให้เกิดขึ้น และเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และการสร้างความตระหนักและเตรียมความพร้อมของประชาชนในการสร้างศักยภาพชุมชน ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ถึงปัจจุบัน เพื่อให้เกิดการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน โดยเน้นกลุ่มเป้าหมาย คือประชาชนในชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสาธารณภัยในเบื้องต้น มีการจัดทำแผนชุมชนในการป้องกันภัย การปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉินเมื่อเกิดภัย การอพยพประชาชนเมื่อเกิดภัย อันเป็นการเตรียมความพร้อมของชุมชนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

การจัดการสาธารณภัย โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินงานทุกขั้นตอน นับตั้งแต่ประเมินความเสี่ยงของการเกิดภัยเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวางแผนเตรียมความพร้อมและหาแนวทางป้องกันและลดผลกระทบจากความเสียหายอันเกิดจากภัย

การจัดการกับภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน มิใช่เรื่องของชุมชนหรือของรัฐฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างชุมชน องค์กรต่างๆ ทุกระดับ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรอื่นๆ เพราะประชาชนจะเป็นผู้รู้และเข้าใจสภาพพื้นที่ สถานการณ์ โอกาส และข้อจำกัดความของคนดีกว่าผู้อื่น การดำเนินการช่วยเหลือ โดยรัฐหรือองค์กรภายนอกฝ่ายเดียวตาม แนวคิดและวิธีเดิมจึงไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ และไม่เพียงพอต่อการตอบสนองต่อความจำเป็นของประชาชน

จากคำกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า สาธารณภัย หมายถึง ภัยที่เกิดจากธรรมชาติ ภัยที่เกิดจากธรรมชาติ โรคระบาดในมนุษย์ โรคระบาดสัตว์ และโรคระบาดต่างๆ ตลอดจนภัยอื่น ๆ อันมีผลกระทบต่อสาธารณสุขไม่ว่าเกิดจากธรรมชาติ มีผู้ทำให้เกิดขึ้นอุบัติเหตุหรือเหตุอื่นใดซึ่งทำให้เกิดความเสียหาย ก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตร่างกายของประชาชน หรือความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ

ประเภทของสาธารณภัย

ภัยที่แบ่งตามประเภทการเกิดอาจเกิดจากธรรมชาติและสาเหตุของมนุษย์ เช่น วิกฤตภัย อุทกภัย ภัยแล้ง โรคระบาดในมนุษย์ โรคระบาดสัตว์ โรคระบาดสัตว์น้ำการระบาดของศัตรูพืช ตลอดจนภัยอื่นๆ อันมีผลกระทบต่อสาธารณะชน ไม่ว่าจะเกิดจากธรรมชาติ มีผู้ทำให้เกิดขึ้นอุบัติเหตุ หรือเหตุอื่นใดซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2550 : 2) ได้แยกประเภทของสาธารณภัย ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่ ภัยที่เกิดจากธรรมชาติ และภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ดังนี้ ภัยที่เกิดจากธรรมชาติ เป็นภัยที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ มักเกิดขึ้นตามฤดูกาลเป็นส่วนใหญ่ แต่บางครั้งเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว ได้แก่

1. อุทกภัย (Flood) เกิดจากการมีน้ำท่วมบนผิวดินมากเกินไปปกคลุมและมียูอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ต้องการมีสาเหตุมาจากธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่เช่นพายุฝนตกหนักน้ำล้นตลิ่งน้ำป่าไหลหลาก อุทกภัยเป็นสาธารณภัยที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและรวดเร็วกว่าภัยอื่นๆ

2. วิกฤตภัย (Tropical Wind) เกิดจากพายุหมุนเขตร้อน (Tropical Cyclone) ก่อให้เกิดพายุฝนลมแรงกินพื้นที่บริเวณกว้างทำให้เกิดน้ำท่วมคลื่นยักษ์แผ่นดินถล่มกระแสน้ำโคลน โดยมีชื่อเรียกว่า “พายุไต้ฝุ่นหรือพายุเฮอริเคน” มักจะเกิดขึ้นประมาณ 80 – 100 ครั้งต่อปีในบริเวณเส้นศูนย์สูตร

3. แผ่นดินถล่ม (Landslide) เป็นการที่ดินหรือหินพังลงมาจากภูเขาหรือพื้นที่ลาดชันอย่างรวดเร็วโดยเป็นไปได้ทั้งกระแสน้ำโคลนดินหรือหินซึ่งเกิดขึ้นเมื่อมีพายุฝนหรือแผ่นดินไหว

4. ภัยแล้ง (Drought) หรือความแห้งแล้งเกิดขึ้นเนื่องจากน้ำใต้ดินหรือน้ำในแม่น้ำลำคลองตามธรรมชาติน้อยกว่าปกติในช่วงระยะเวลาหนึ่งปริมาณน้ำมีน้อยกว่าที่พืชมนุษย์หรือสัตว์ต้องการ

5. ไฟป่า (Wildfire) เกิดจากความร้อนสะสมจากภาวะความแห้งแล้งติดต่อกันเป็นเวลานานทำให้เกิดเปลวไฟลุกไหม้ในพื้นที่ป่าไม้เป็นบริเวณกว้างและควบคุมได้ยากในบางครั้งอาจถูกลามเข้าสู่เขตเมืองและชุมชน

6. แผ่นดินไหว (Earthquake) เป็นการสั่นสะเทือนอย่างรุนแรงของพื้นดินในช่วงระยะเวลาหนึ่งซึ่งเกิดจากแรงเสียดทานระหว่างชั้นหินและชั้นดินภายใต้ผิวโลกตามแนวรอยเลื่อนของเปลือกโลกที่ยังเคลื่อนตัวอยู่บางครั้งอาจเกิดขึ้นตามแนวแถบที่เป็นภูเขาและภูเขาไฟที่ยังไม่ดับ

7. คลื่นยักษ์ (Tsunami) เป็นคลื่นขนาดใหญ่ที่เกิดจากแผ่นดินไหวภูเขาไฟระเบิดหรือแผ่นดินไหวใต้มหาสมุทรถล่มส่วนใหญ่เกิดขึ้นในมหาสมุทรแปซิฟิกครึ่งหนึ่งของคลื่นยักษ์ส่งผลกระทบเข้าไปในบริเวณชายฝั่งได้ไกลถึง 400 เมตร

8. ภัยหนาวเกิดขึ้นในบริเวณประเทศไทยตอนบนช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ซึ่งเป็นช่วงที่บริเวณความกดอากาศสูงจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนแผ่เข้าครอบคลุมในบริเวณดังกล่าวทำให้มีสภาพอากาศหนาวจัดอุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 15 องศาเซลเซียสติดต่อกันเกินกว่า 7 วัน

ภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์

1. อัคคีภัย
2. ภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย
3. ภัยจากการคมนาคมขนส่ง
4. อาการถล่ม
5. ภัยพิบัติจากเทคโนโลยี (Technological Disaster)

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ภัยมีด้วยกันหลายประเภท เช่น ภัยธรรมชาติ เป็นภัยที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มักเกิดขึ้นตามฤดูกาลเป็นส่วนใหญ่ แต่บางครั้งเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว สาธารณภัย มนุษย์ เป็นภัยที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ โดยอาจเนื่องจากสิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์

โครงสร้างการจัดองค์กรในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

การจัดองค์กรในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตาม พ.ร.บ. ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2547 แบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.2547 : 9)

1. องค์กรในระดับชาติมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้อำนวยการป้องกันฝ่ายพลเรือนแห่งราชอาณาจักรและมีคณะกรรมการและหน่วยงานในการปฏิบัติดังนี้

1.1 คณะกรรมการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งชาติมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานกรรมการปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นรองประธานกรรมการปลัดกระทรวงกลาโหมหรือผู้แทนปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือผู้แทนปลัดกระทรวงสาธารณสุขหรือผู้แทนเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติหรือผู้แทนผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้แทนอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการหรือผู้แทนอธิบดีกรมอุตุนิยมวิทยาหรือผู้แทนและผู้ทรงคุณวุฒิอื่นๆ อีกไม่เกิน 5 คน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง โดยมีอธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเป็นกรรมการ คณะกรรมการชุดนี้มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและวางแผนหลักในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนกำหนดวิธีตรวจสอบติดตามประเมินผลตามแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนการฝึกซ้อมการป้องกันภัยพลเรือนวางระเบียบเกี่ยวกับคำตอบแทนค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายอื่นในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนรวมทั้งการพิจารณาและกำหนดกิจการอื่นเกี่ยวกับการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน

1.2 สำนักเลขาธิการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนมีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทำหน้าที่สำนักเลขาธิการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน โดยมีอธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเป็น

เลขานุการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นกองอำนวยการของผู้อำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งราชอาณาจักรดำเนินงานบูรณาการศึกษาค้นคว้าวิจัยงานวิชาการการเผยแพร่ความรู้การฝึกอบรมการประสานงานการจัดทำแผนป้องกันภัยพลเรือน

2. องค์การในระดับภาคมีการจัดตั้งขึ้นตามคำสั่งของผู้อำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งราชอาณาจักรมีหน้าที่สนับสนุนการปฏิบัติงานของจังหวัดซึ่งในปัจจุบันได้มีการจัดตั้งสำนักงานกองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนภาคขึ้นแล้วจำนวน 4 แห่งได้แก่

2.1 กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนภาค (ภาคใต้ตอนล่าง) อ. หาดใหญ่ จ. สงขลา รับผิดชอบ 7 จังหวัดในภาคใต้ตอนล่าง

2.2 กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนภาค (ภาคใต้ตอนบน) จ. สุราษฎร์ธานี รับผิดชอบ 7 จังหวัดในภาคใต้ตอนบนและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2.3 กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนภาค (ภาคเหนือ) จ. เชียงใหม่ รับผิดชอบ 17 จังหวัดในภาคเหนือ

2.4 กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนภาค (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จ. ขอนแก่น รับผิดชอบ 19 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นอกจากนั้นในปัจจุบันกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยได้จัดตั้งศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขึ้นจำนวน 12 เขตประกอบด้วยเขต 1 ปทุมธานี, เขต 2 สุพรรณบุรี, เขต 3 ปราจีนบุรี, เขต 4 ประจวบคีรีขันธ์, เขต 5 นครราชสีมา, เขต 6 ขอนแก่น, เขต 7 สกลนคร, เขต 8 กำแพงเพชร, เขต 9 พิษณุโลก, เขต 10 ลำปาง, เขต 11 สุราษฎร์ธานีและเขต 12 สงขลาโดยให้ทำหน้าที่อำนวยการสนับสนุนและปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย รวมทั้งช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยในพื้นที่รับผิดชอบ

3. องค์การในระดับเขตท้องที่แบ่งออกเป็น 6 ระดับคือ

3.1 ระดับจังหวัดมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนจังหวัดมีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนในเขตพื้นที่จังหวัดของตน

3.2 ระดับอำเภอมีนายอำเภอเป็นผู้อำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนอำเภอมีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนในเขตท้องที่ของตน (ยกเว้นพื้นที่ที่อยู่ในเขตเทศบาล)

3.3 กรุงเทพมหานครมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นผู้อำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนกรุงเทพมหานครมีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนในเขตกรุงเทพมหานคร

3.4 เทศบาลมีนายกเทศมนตรีเป็นผู้อำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเทศบาลมีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนในเขตเทศบาล

3.5 เมืองพัทยา มีปลัดเมืองพัทยาเป็นผู้อำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเมืองพัทยามีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนในเขตเมืองพัทยา

3.6 องค์การบริหารส่วนตำบล มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้ดำเนินการ ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนองค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนใน เขตองค์การบริหารส่วนตำบล

4. หน่วยอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) พ.ร.บ. ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2547 มาตรา 26 กำหนดไว้ว่า “ให้จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนขึ้นทุกเขตใน กรุงเทพมหานครและทุกอำเภอทั่วราชอาณาจักรเพื่อช่วยเหลือในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน” ปัจจุบัน มีสมาชิกอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ทั่วประเทศจำนวนประมาณ 200,000 คนทั้งนี้ การรับสมัครคุณสมบัติการพ้นจากสมาชิกภาพเครื่องหมายเครื่องแต่งกายบัตรประจำตัวสิทธิและวินัย การปกครองการบังคับบัญชาการจัดหน่วยอาสาสมัครการฝึกอบรมและหลักสูตรเป็นไปตามข้อบังคับ และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหน่วยอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนพ.ศ. 2531

กระบวนการดำเนินงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดระเบียบว่าด้วยหน่วยอาสาสมัครป้องกันภัย ฝ่ายพลเรือน เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปฏิรูประบบราชการ และสถานการณ์ ที่เปลี่ยนแปลงตามสภาพธรรมชาติ

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2547 : 1 -9) ได้สาระสำคัญของระเบียบมีผลให้ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล ทั่วประเทศมีฐานะเป็นศูนย์ อปพร. ซึ่งมีได้กำหนดการ ดำเนินงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยไว้ ดังนี้

1. การดำเนินการก่อนเกิดภัย (Mitigation, Prevention and Preparedness)

เป็นการดำเนินการเพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากภัยพิบัติตลอดจนการเตรียมการเพื่อเผชิญเหตุ กิจกรรมสำคัญได้แก่การกำหนดมาตรการป้องกันภัยการจัดทำแผนหรือวางระบบการปฏิบัติงานการ ฝึกอบรมการเตรียมบุคลากรเครื่องมือเครื่องใช้การฝึกซ้อมแผนปฏิบัติการและการประสานงานฯลฯ

2. การดำเนินการขณะเกิดภัย (Response) เป็นการดำเนินการในสถานการณ์ฉุกเฉิน โดย การระดมทรัพยากรต่างๆ เข้าช่วยเหลือเพื่อรักษาชีวิตและทรัพย์สินและบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย ตลอดจนการระงับภัยหรือลดความรุนแรงของภัยที่เกิดขึ้น กิจกรรมสำคัญ ได้แก่ การแจ้งเตือนภัย การลดอันตรายและระงับภัยที่เกิดขึ้นการบรรเทาภัยการอพยพผู้ประสบภัยและทรัพย์สินต่างๆ ไปไว้ยังสถานที่ปลอดภัย การจัดให้บริการด้านอาหารน้ำดื่มเสื้อผ้าที่พับชั่วคราวและเวชภัณฑ์แก่ ผู้ประสบภัย โดยจะใช้เงินงบประมาณดำเนินการตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินทดรอง ราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินพ.ศ. 2546

3. การดำเนินการภายหลังที่ภัยได้ผ่านพ้นไปแล้ว (Recovery and Development) เป็นการ ฟื้นฟูกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนการประกอบอาชีพและบริการของรัฐให้กลับคืนสู่ภาวะปกติการ

ซ่อมแซมบูรณะสิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ ที่ได้รับความเสียหายให้กลับคืนสู่สภาพเดิม ตลอดจนการพัฒนาเพื่อป้องกันมิให้ภัยพิบัติเกิดขึ้นซ้ำอีกในอนาคต

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรมพ.ศ. 2545 และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงมหาดไทยพ.ศ. 2545 สังกัดกลุ่มภารกิจด้านสาธารณภัยและพัฒนาเมือง (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2546 : 4 – 9) กระทรวงมหาดไทยโดยการรวมหน่วยงานกองป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนกรมการปกครองสำนักงานคณะกรรมการป้องกันอุบัติเหตุแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี กองสงเคราะห์ผู้ประสบภัยกรมประชาสงเคราะห์ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขต 1 – 9 และบางส่วนของกรมการเร่งรัดพัฒนาชนบทมารวมเข้าไว้ด้วยกันมีข้าราชการ 2,272 อัตรา ลูกจ้างประจำ 2,339 อัตรา เครื่องจักรกลและยานพาหนะประมาณ 2,548 รายการ

หน้าที่และอำนาจของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

หน้าที่และอำนาจของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีนโยบายและขอบเขตการดำเนินงานในการกำหนดนโยบายและวางแผนหลักในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กำหนดวิธีตรวจสอบติดตามประเมินผลตามเป้าหมายครอบคลุมสาธารณภัย ทุกประเภท รวมทั้งพิจารณาและกำหนดกิจกรรมอื่นเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เพื่อลดผลกระทบจากภัยตลอดจนการเตรียมการ

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2550 : 10 - 15) ได้กล่าวถึง หน้าที่และอำนาจของสาธารณภัยออกเป็นแต่ละฝ่ายใหญ่ๆ ตามหน้าที่และอำนาจที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. ดำเนินการจัดทำนโยบายแนวทางและวางมาตรการในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
2. ศึกษาวิเคราะห์วิจัยและพัฒนาระบบป้องกันเตือนภัยและบรรเทาสาธารณภัย
3. พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการป้องกันเตือนภัยและบรรเทาสาธารณภัย
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างเครือข่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
5. สร้างความตระหนักและเตรียมความพร้อมของประชาชนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
6. ฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติในการป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและการช่วยเหลือผู้ประสบภัยและฟื้นฟูสภาพพื้นที่ตามระเบียบที่กฎหมายกำหนด

7. ส่งเสริมสนับสนุนและปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยช่วยเหลือผู้ประสบภัยและฟื้นฟูสภาพพื้นที่

8. อำนาจการและประสานการปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยและฟื้นฟูบูรณะสภาพพื้นที่ที่ประสบสาธารณภัยขนาดใหญ่

9. ประสานความช่วยเหลือในการป้องกันการช่วยเหลือการบรรเทาและฟื้นฟูกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ

10. ดำเนินการอื่นใดตามกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

สำนักนโยบายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับ

1. จัดทำนโยบายแนวทางและแผนแม่บทด้านสาธารณภัย
2. ติดตามประเมินผลและกำกับการปฏิบัติการตามแผนแม่บท
3. ประสานนโยบายด้านสาธารณภัยกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งในและ

ต่างประเทศ

4. ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณของกรม
5. ปฏิบัติการเป็นเลขานุการของคณะกรรมการและอนุกรรมการที่เกี่ยวข้อง
6. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่

ได้รับมอบหมาย

สำนักมาตรฐานป้องกันสาธารณภัย มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับ

1. ศึกษาวิเคราะห์วิจัยเพื่อวางระบบมาตรการและมาตรฐานความปลอดภัยด้านสาธารณภัย
2. กำหนดและดำเนินการตามกฎหมายระเบียบกฎมาตรฐานการและมาตรฐานความปลอดภัย

ด้านสาธารณภัย

3. ดำเนินการเกี่ยวกับงานกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องงานนิติกรรมและสัญญางานเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางแพ่งอาญางานคดีปกครองและงานคดีอื่นที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกรม

4. พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการด้านสาธารณภัย
5. วางระบบการบริหารจัดการเครื่องมือเครื่องจักรกลวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในกิจการ

สาธารณภัย

6. ประเมินความเสียหายจากสาธารณภัยและจัดทำโครงการฟื้นฟูสภาพพื้นที่

7. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่

ได้รับมอบหมาย

6. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยประกอบด้วยกองสนับสนุน 3 กองหน่วยงานขึ้นตรง อธิบดี 2 หน่วยหน่วยงานระดับสำนัก 5 สำนักและหน่วยงานส่วนกลางในภูมิภาคประกอบด้วย ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 12 เขตและสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด 75 จังหวัดซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการขอจัดตั้งเป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาค

การเตรียมการป้องกันสาธารณภัย

พระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนพ.ศ. (2522) การจัดเตรียมและหาวิธีป้องกันมิให้ประสบภัยขึ้นหรือการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะเกิดภัยขึ้น เพื่อลดผลกระทบที่เป็นอันตรายและการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินทั้งของราชการและประชาชนเป็นหลักนิยามที่สำคัญของการบริหารจัดการสาธารณภัยประกอบด้วย

การจัดทำแผนป้องกันฝ่ายพลเรือน

การป้องกันฝ่ายพลเรือนตามพระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนพ.ศ. 2522 หมายถึง การดำเนินการ โดยเจ้าหน้าที่ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนในการป้องกันและบรรเทาอันตรายหรือความเสียหายอันเนื่องจากสาธารณภัยภัยทางอากาศหรือการก่อวินาศกรรมการดำเนินการนั้นจะกระทำก่อนการเกิดภัยขณะเกิดภัยหรือภายหลังที่ภัยได้ผ่านพ้นไปแล้วและหมายรวมถึง การอพยพประชาชนและส่วนราชการเพื่อการดำเนินการดำเนินงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนพ.ศ. 2522 จึงมีเป้าหมายหลักเพื่อป้องกันมิให้เกิดภัยร้ายแรงขึ้นจนก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและของรัฐหรือหากเกิดภัยร้ายแรงขึ้นต้องสามารถบรรเทาอันตรายหรือลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นให้เหลือน้อยที่สุดการที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายข้างต้น ได้สิ่งสำคัญที่สุดคือการเตรียมพร้อม (Preparedness) ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น

ประเภทของแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน

แผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย

1. แผนหลักในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน

แผนหลักเป็นแผนอำนวยการ (Direction Plan) จัดทำโดยสำนักเลขาธิการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย) เสนอขอรับความเห็นชอบต่อคณะกรรมการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งชาติตามมาตรา 7 (2) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2550 ถือเป็นแผนระดับชาติที่กำหนดกรอบและนโยบายแนวทางดำเนินการและเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ไว้รองรับสถานการณ์ภัยพิบัติตามลักษณะความเสี่ยงในทุกขั้นตอน

การจัดทำแผนหลักในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนกฎหมายกำหนดให้มีการพิจารณา ทบทวนหรือปรับปรุงอย่างน้อยทุก 3 ปีปัจจุบันแผนที่ประกาศใช้ได้แก่ “แผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน แห่งชาติ พ.ศ. 2545” ซึ่งได้กำหนดขอบเขตภัยฝ่ายพลเรือนไว้ 2 ประเภท 13 ชนิด ดังนี้

1.1 สาธารณภัยประกอบด้วย

- 1.1.1 อุทกภัยและवादภัย
- 1.1.2 ภัยหนาว
- 1.1.3 ไฟป่า
- 1.1.4 แผ่นดินไหวและอาคารถล่ม
- 1.1.5 ภัยแล้ง
- 1.1.6 อัคคีภัย
- 1.1.7 ภัยจากการคมนาคมขนส่ง
- 1.1.8 ภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย

1.2 ภัยด้านความมั่นคงประกอบด้วย

- 1.2.1 การพิทักษ์พื้นที่ส่วนหลัง
- 1.2.2 การป้องกันและระงับภัยทางอากาศ
- 1.2.3 การป้องกันและก่อวินาศกรรม
- 1.2.4 การป้องกันและระงับการชุมนุมประท้วงและการก่อจลาจล
- 1.2.5 การป้องกันและบรรเทาภัยจากทุ่นระเบิด

2. แผนเฉพาะในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน

แผนเฉพาะในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเป็นแผนปฏิบัติการ ที่จัดทำโดยผู้บัญชาการ ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่ ได้แก่ จังหวัดกรุงเทพมหานครอำเภอเทศบาลและเมืองพัทยาตาม มาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2522 จึงมีความครอบคลุมเฉพาะ การป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนในพื้นที่ความรับผิดชอบของผู้บัญชาการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตพื้นที่ นั้นๆ ลักษณะของแผนจึงต้องมุ่งเน้นการปฏิบัติงานเมื่อเกิดเหตุการณ์ในพื้นที่เป็นหลักการจัดทำแผน เฉพาะในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนกฎหมายกำหนดให้มีการพิจารณาทบทวนหรือปรับปรุงทุกปีให้ สอดคล้องกับแผนหลักในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน โดยแผนเฉพาะของจังหวัดและ กรุงเทพมหานครต้องขอรับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในฐานะผู้บัญชาการ ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งราชอาณาจักรส่วนแผนเฉพาะของอำเภอ เทศบาล และเมืองพัทยาขอรับ ความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะผู้บัญชาการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนจังหวัด

2. แนวคิดในการวางแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่

2.1 ลักษณะแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่

แผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่มีลักษณะสำคัญคือการกำหนดแนวทางปฏิบัติ เพื่อรองรับเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นเป็นภัยพิบัติร้ายแรงในท้องที่อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะมีความแตกต่างจากการวางแผนประเภทอื่นๆ ดังนั้นองค์ประกอบของแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่จึงประกอบด้วย

2.1.1 การประเมินการเสี่ยงภัยที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่โดยแผนจะต้องคาดการณ์แนวโน้มในอนาคตว่าในเขตท้องที่มีโอกาสจะเกิดภัยพิบัติชนิดใดบ้างและภัยพิบัตินั้นมีโอกาสเกิดขึ้นที่ใดเวลาใด

2.1.2 การกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของหน่วยงานต่างๆ ชัดเจนไม่ซ้ำซ้อนสามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติได้เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นจริง

2.1.3 การกำหนดขั้นตอนปฏิบัติชัดเจนเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่และศักยภาพของหน่วยงานต่างๆที่อยู่ในพื้นที่ทำให้ผู้รับผิดชอบในแต่ละหน่วยงานเข้าใจได้ง่าย

2.1.4 การกำหนดแนวทางประสานการปฏิบัติระหว่างเจ้าหน้าที่และหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกพื้นที่รับผิดชอบเพื่อให้การสั่งการที่เป็นเอกภาพ

2.1.5 มีความสอดคล้องกับแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งชาติ

2.2 วัตถุประสงค์ของแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่

2.2.1 เพื่อเตรียมความพร้อมของระบบการดำเนินงานไว้รองรับสถานการณ์ภัยพิบัติรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นทั้งการป้องกันบรรเทาและระงับภัยตลอดจนการฟื้นฟูบูรณะหลังจากภัยสิ้นสุดลงแล้ว

2.2.2 เพื่อกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ทราบและเข้าใจบทบาทและภารกิจของตนรวมทั้งขั้นตอนวิธีการปฏิบัติอย่างชัดเจนซึ่งจะทำให้การประสานการปฏิบัติระหว่างหน่วยงานต่างๆ คล่องตัวไม่สับสนเมื่อเกิดเหตุการณ์จริง

2.2.3 เพื่อปกป้องประชาชนจากอันตรายและลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากภัยพิบัติร้ายแรงให้เหลือน้อยที่สุด

3. วิธีการจัดทำแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่

หลักการสำคัญของการจัดทำแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่ได้แก่การมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความยอมรับให้เกิดขึ้นการรวบรวมข้อมูลครบถ้วนเป็นปัจจุบันและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติการเตรียมการจัดทำแผนจึงประกอบไปด้วย

3.1 การแต่งตั้งคณะผู้รับผิดชอบในการจัดทำแผน

พิจารณาแต่งตั้งคณะทำงานประกอบด้วยผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนทั้งภาครัฐภาคเอกชนและองค์กรเอกชนเพื่อรับผิดชอบการพิจารณาทบทวนปรับปรุงและจัดทำแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่จัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งผู้แทน

ภาคประชาชน เช่น ผู้แทนหอการค้าองค์กรการกุศลผู้นำอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน เพื่อหารือและชี้แจงเป้าหมายวัตถุประสงค์ของการจัดทำแผน รวมทั้งรับฟังปัญหาความต้องการและ ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบการจัดทำแผน

3.2 กระบวนการจัดทำแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

3.2.1 การทบทวนแผนเดิมที่มีอยู่

การทบทวนแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและแผนอื่นๆที่เกี่ยวข้องเป็นการพิจารณาแนวทางปฏิบัติที่มีอยู่เพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนและลดเวลาในการหาข้อมูลบางส่วน รวมทั้งสามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่างแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่กับแผนอื่นๆ ได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้การทบทวนแผนจะเกิดประโยชน์ในการพิจารณาว่าแผนที่จะปรับปรุงใหม่ควรมีข้อดีกว่าแผนเดิมในด้านใดบ้างและข้อมูลที่เพิ่มเติมคืออะไรเพื่อจะได้กำหนดแผนฉบับใหม่ให้ถูกต้องสอดคล้องกับแนวโน้มของภัยพิบัติที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2.2 การวิเคราะห์ความเสี่ยงอันตราย

การวิเคราะห์ความเสี่ยงอันตรายถือเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนแรกในการจัดทำแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่ซึ่งจะต้องอาศัยการรวบรวมสถิติข้อมูลในพื้นที่ทั้งด้าน กายภาพและด้านสังคมมาวิเคราะห์และประเมินหาระดับและ โอกาสของความเสี่ยงภัยที่จะเกิดขึ้นใน เขตท้องที่และจัดเรียงลำดับความเสี่ยงภัยแต่ละชนิด

3.2.3 การประเมินความสามารถขององค์กร (Capability Assessment)

การวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงภัยจะทำให้ทราบถึงสถานการณ์ของพื้นที่ว่ามีโอกาสได้รับอันตรายจากภัยแต่ละชนิดมากน้อยเพียงใดแต่การจะจัดการภัยพิบัติได้จะต้องมี ข้อมูลที่จำเป็นต่อการวางแผนในขั้นต่อไปได้แก่

3.2.3.1 ข้อมูลพื้นฐานประกอบด้วย

ข้อมูลหน่วยงาน เช่น สถานีดับเพลิงสถานีตำรวจโรงพยาบาล สำนักงานอุตสาหกรรมสำนักงานสิ่งแวดล้อมหน่วยราชการเหล่ากาชาด องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลองค์การบริหารส่วนตำบล ฯลฯ พร้อมทั้งชื่อหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจตัดสินใจกำลังพล สถานที่และวิธีการติดต่อ

1) ข้อมูลบุคคล เช่น รายชื่อผู้เชี่ยวชาญบุคคลสำคัญผู้นำ อปพร. พร้อมทั้งสถานที่ติดต่อและวิธีการติดต่อ

2) ข้อมูลอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้เช่น รถยนต์ดับเพลิงรถกู้ภัย เครื่องจักรกลหนักรถบรรทุกน้ำรถบรรทุกโดยสาร อุปกรณ์ช่วยหายใจ SCBA ฯลฯ มีอยู่ใน หน่วยงานหรือองค์กรใดจำนวนเท่าใด สามารถติดต่อในกรณีฉุกเฉินได้อย่างไรใครเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจ

3) แผนที่ประกอบด้วยแผนที่ในภาพรวมและเฉพาะส่วนแผนที่
พื้นที่เสี่ยงภัยแผนที่ตั้งจุดอันตรายแผนที่เส้นทางอพยพแผนที่จุดรับการอพยพ

3.2.3.2 ข้อมูลสถานที่สำคัญ เช่น เขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำ โรงงาน
อุตสาหกรรม สถานีรถไฟ สถานีขนส่ง ชุมสายโทรศัพท์ โรงพยาบาล สนามบินพาณิชย์ สถานที่
ราชการ โรงเรียน โรงผลิตน้ำประปา เป็นต้น

3.2.3.3 ข้อมูลเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ เช่น ถนนสายหลักถนนสายรอง
เพื่อกำหนดเส้นทางส่งกำลังบำรุงเส้นทางอพยพหรือเส้นทางฉุกเฉิน

ข้อมูลที่รวบรวมได้ดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ขีดความสามารถ
ขององค์กรว่ามีความพร้อมรับมือกับความเสี่ยงภัยที่ได้ประเมินไว้มากน้อยเพียงใดและเป็นประ โยชน์
ในการสั่งการของผู้ว่าราชการจังหวัดในการแก้ไขปัญหาสาธารณภัยของท้องถิ่น

3.2.4 จัดทำร่างแผน

หลังจากที่ได้มีการทบทวนแผนเดิมที่มีอยู่และแผนอื่นที่เกี่ยวข้องกำหนด
วิเคราะห์ชนิดของภัยและโอกาสที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่รวมทั้งพิจารณาทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ซึ่งเป็น
การประเมินความสามารถขององค์กรในพื้นที่แล้วจะสามารถจัดทำร่างแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน
เขตท้องที่ได้ได้อย่างไรก็ตามการจัดทำแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนดังกล่าวนี้ จะต้องระลึกเสมอว่า
ทำอย่างไรจึงจะทำให้ชุมชนมีการเตรียมความพร้อมที่ดีเพื่อที่จะสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัย
ภายใต้ความเสี่ยงอันตรายจากสาธารณภัยประเภทต่างๆที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่

4. การวิเคราะห์ความเสี่ยงภัยในพื้นที่ (Risk Analysis)

การวางแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่ให้มีเหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องที่
นั้นจะต้องมีการคาดคะเน (Forecast) หรือประเมิน (Assess) ว่าในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบมีความเสี่ยง
ต่อภัยชนิดใดและภัยดังกล่าวมีโอกาสเกิดขึ้นบ่อยครั้งเพียงใด ซึ่งการประเมินหรือวิเคราะห์
ความเสี่ยงภัยประกอบด้วย

4.1 การรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ความเสี่ยงภัยที่สำคัญ ได้แก่

4.1.1 สถิติการเกิดภัยแต่ละชนิดในเขตท้องที่

4.1.2 ลักษณะกายภาพ เช่น ลักษณะภูมิศาสตร์ที่ตั้งพื้นที่ทิศทางการไหลของน้ำ
อาณาเขตติดต่อที่ราบที่ลุ่ม ฯลฯ

4.1.3 ลักษณะภูมิอากาศ เช่น ปริมาณน้ำฝนต่อเดือน/ปีอุณหภูมิตามฤดูกาลต่างๆ

4.1.4 สิ่งก่อสร้างหรือสถานที่ที่อาจเกิดอันตราย เช่น โรงแรม อาคารสูง
โรงพยาบาล ห้างสรรพสินค้า โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

4.2 การประเมินความเสี่ยงภัยโดยการพิจารณาจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้

4.2.1 ความถี่หรือโอกาสที่จะเกิดภัย

4.2.2 ผลกระทบต่อชีวิตร่างกายคน

4.2.3 ความเสียหายต่อทรัพย์สิน

4.3 การกำหนดพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดภัย (Risk Area) ซึ่งพิจารณาได้จากเกณฑ์เบื้องต้น

คือ

4.3.1 เป็นพื้นที่ที่เคยเกิดภัยนั้นๆ ประจำ

4.3.2 เป็นพื้นที่ที่หากเกิดภัยแล้วจะมีความเสียหายสูง เช่น ชุมชนแออัด อาคารสูง
สถานบันเทิง พื้นที่ท้ายเขื่อน โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

5. การจัดองค์กรรับผิดชอบ

การจัดการด้านสาธารณสุขเป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือในการปฏิบัติงานจากบุคคล
และหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนการจัดองค์กรหรือจัดระบบ โครงสร้างหน่วยงาน
โดยแบ่งอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานออกเป็นส่วนต่างๆ รวมทั้งการกำหนดอำนาจและหน้าที่อย่าง
ชัดเจนนั้น จะทำให้การบริหารงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
แผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งชาติ พ.ศ. 2545 กำหนดให้กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน
จังหวัดเป็นหน่วยงานหลักในพื้นที่ ประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อำนวยการผู้แทน
องค์การบริหารส่วนจังหวัดส่วนราชการองค์กรต่างๆ ในพื้นที่ร่วมในกองอำนวยการรับผิดชอบ
การป้องกันบรรเทาและฟื้นฟูภัยฝ่ายพลเรือนในพื้นที่จังหวัด โดยมีกองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพล
เรือนอำเภอเทศบาลและเมืองพัทยาเป็นหน่วยเผชิญเหตุ

การจัด โครงสร้างและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบภายในกองอำนวยการป้องกันภัยฝ่าย
พลเรือนจังหวัดประกอบด้วย 7 ฝ่ายได้แก่

5.1 ฝ่ายอำนวยการรับผิดชอบงานแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนและแผนที่เกี่ยวข้อง
ประสานการปฏิบัติงานกับหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งติดตามผลการปฏิบัติงานฝ่ายต่างๆ ตามภารกิจที่
ได้รับมอบหมายการจัดประชุมการสั่งการปฏิบัติการกิจของส่วนที่เกี่ยวข้องและปฏิบัติตามคำสั่งของ
ผู้อำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนจังหวัดรวมทั้งงานธุรการและงานอื่นที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบ
ของฝ่ายใด

5.2 ฝ่ายแจ้งเตือนภัยรับผิดชอบการติดตามข้อมูลการพยากรณ์อากาศเฝ้าระวังติดตาม
สถานการณ์รวบรวมข้อมูลวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นและการแจ้งเตือนภัย

5.3 ฝ่ายประสานการช่วยเหลือผู้ประสบภัยรับผิดชอบการประสานการสั่งใช้
เครื่องมือเครื่องใช้ ยานพาหนะ ครุภัณฑ์กู้ภัย การขนส่งเครื่องอุปโภคบริโภค การขนย้ายผู้อพยพ
การรักษาพยาบาลผู้ป่วย รวมทั้งการลำเลียงผู้ได้รับบาดเจ็บส่งโรงพยาบาล การระดมกำลังพลและ
อาสาสมัครทุกรูปแบบ ตลอดจนการจัดระเบียบสำหรับผู้อพยพ เช่น การจัดหาที่อยู่อาศัยชั่วคราว
การสุขภาพบาล เป็นต้น